

УДК 94:327 (73) «1997/2003»

Гончаренко Анатолий Володимирович
Сумський національний аграрний університет
(Суми, Україна)

**ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ТРАНСАТЛАНТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ США,
1997–2003 РР.**

Анотація. У статті досліджується еволюція американо-європейських відносин у 1997–2003 рр. Охарактеризовані причини взаємозалежності двох гравців міжнародної політики. Висвітлено позитивний вплив економічного партнерства між США та ЄС на розвиток трансатлантичних відносин.

Ключові слова: США, ЄС, трансатлантична політика, економіка.

Goncharenko Anatoliy V.
Sumy National Agrarian University
(Sumy, Ukraine)

**ECONOMIC DIMENSION OF TRANSATLANTIC POLICY OF THE USA,
1997–2003**

Abstract. This article examines the evolution of US-European relations in 1997–2003. It is characterized reasons of the interdependence of both countries on cooperation in the international relations. It deals of economic partnerships between the US and the EU on the development of transatlantic relations.

Keywords: USA, EU, transatlantic policy, economics

Гончаренко Анатолий Владимирович
Сумской национальный аграрный университет
(Сумы, Украина)

**ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ТРАНСАТЛАНТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ США,
1997–2003 ГГ.**

Аннотация. В статье исследуется эволюция американо-европейских отношений в 1997–2003 гг. Охарактеризованы причины взаимозависимости двух игроков международной политики. Освещено положительное влияние экономического партнерства между США и ЕС на развитие трансатлантических отношений.

Ключевые слова: США, ЕС, трансатлантическая политика, экономика.

Рішення щодо запровадження євро призвело до важливих змін у змісті трансатлантичного діалогу. Відносини, що сформувалися раніше, повинні були зазнати суттєвої перебудови, щоб пристосовуватися до швидкозмінних валютних курсів та міжнародних трансакцій. Традиційно близькі стосунки між міністрами фінансів і головами центральних банків країн Великої сімки, особливо США і Великої Британії, також мали поступитися більш складним і

можливо, менш колегialним відносинам між міністрами фінансів єврогрупи, іншими міністрами фінансів ЄС, членами Європейського центрального банку та головними банкірами не членів єврогрупи і їхніми американськими колегами.

Небезпека полягала в тому, що внутрішні європейські проблеми дратували американський істеблішмент і зміцнювали тенденцію щодо вирішення фінансових питань самостійно без координації з ЄС. Незмінна роль міністерств фінансів держав-членів, попри існування монетарного союзу, у постачанні ресурсів МВФ і надані термінової фінансової допомоги під час криз ще більше заплутало відносини з США. Весь попередній досвід свідчив про те, що у важкі моменти Вашингтон шукав підтримку у старих друзів, не чекаючи доки процесуальний механізм ЄС виробить рішення, що ображало Комісію та менші держави-члени (як учасників єврогрупи, так і всіх інших).

Однак, на далеку перспективу, обидві сторони мусили поводитись як рівноправні партнери. Запровадження ЕМС мало заспокоїливий вплив на інвестиційні очікування в ЄС після азійської кризи 1997 р. З часом євро неминуче виросте до однієї з головних валют зберігання, і творці монетарної політики ЄС відіграватимуть ключову роль у розв'язанні кожної світової фінансової проблеми [1, с. 291-300].

Очевидно була перебудова міжнародних інституцій, особливо, Великої сімки, так, щоб вони відповідали новій дійсності. Однак європейські представники Великої сімки, практично, не виявляють бажання це робити.

Жорстка напруга у трансатлантичних відносинах мала економічні наслідки, зокрема, скорочення продажу в Європі продуктів відомих марок, які невідривно асоціювалися з США. Крім того, двосторонні економічні відносини після Іракської війни залишились на жвавих завдяки тому, що обидві сторони доклали максимум зусиль, щоб захистити гігантські торговельні й інвестиційні потоки від негативних політичних наслідків.

Проте, торговельні суперечки ЄС з США тривали, як і раніше. Реальний поступ в окремих галузях з кінця 1990-х рр. був пов'язаний з укладенням багатосторонньої угоди щодо телекомунікацій та фінансових послуг; двосторонньої угоди про взаємне визнання стандартів, тестування та сертифікації. Ці успіхи були затьмарені появою нових проблем, зокрема, регулювання генетично-модифікованих організмів та обмеження в наданні електронних даних, пов'язаних з таємницею приватного життя.

Крім того, з одного боку, серйозну напругу створювали торговельні санкції. З іншого боку, збільшувалися суперечки довкола регулювання товарів, як з міркувань їхньої безпечності, так і через охорону довкілля. Це не просто технічні питання, чимало з них викликали бурхливу реакцію в суспільстві, що ускладнювало їх розв'язання для ЄС. Традиційні торговельні бар'єри, квоти, тарифи та інші форми протекціонізму час від часу псували відносини [2, с. 75].

Хоч би як гостро стояли традиційні проблеми квот і тарифів, вони становили меншу загрозу трансатлантичній торгівлі, ніж комплекс питань, пов'язаних з регулятивними системами. Поки тривало запровадження програми єдиного ринку, США та ЄС сперечалися щодо процедури визначення товарних стандартів, а також процедури тестування і сертифікації цих товарів у різних секторах промисловості. Труднощі в американо-європейських відносинах стали очевидними унаслідок тривалих переговорів щодо угоди про

взаємне визнання в деяких секторах; переговори остаточно завершилися тільки у 1997 р. – на кілька років пізніше запланованого терміну [1, с. 291-300].

Проблеми товарних стандартів більш легше піддавалися врегулюванню, ніж питання, в яких наукові результати суперечили поширеним у суспільстві переконанням. В жодній сфері урядовці США та ЄС не наражались на більші труднощі, ніж в галузі регулювання харчових продуктів, в якій наукові проблеми, настрої в суспільстві і судження щодо прийнятного рівня ризику та відповідальності держави переплелися в клубок протиріч, який важко було розплутати.

Регуляторні питання, спектр яких простягався від використання гормонів у виробництві м'яса до контролю за поширенням бичачої губчастої енцефалопатії («коров'ячого сказу») та ролі генної інженерії у вирощуванні насіння, вийшли за свої початкові технічні межі і стали символом стурбованості щодо шляхів розвитку і ролі науки в сучасному житті. Саме ці питання спричинили подальше загострення торговельних суперечок [3, с. 79].

Загострення конфлікту щодо регулювання в сфері харчових продуктів відбиває глибокі розбіжності між американцями та європейцями, зокрема, у їхньому ставленні до природи. Пояснення цього полягає у різному рівні громадської довіри до ефективності урядового регулювання. Тут, як і в інших сферах, в основі конфлікту була структурна асиметрія між Вашингтоном та Брюсселем. Наприклад, Управління харчових продуктів та ліків США, яке існує вже близько століття, попри скарги бізнесу на його повільну роботу та неефективність, користується високим рівнем довіри американської громадськості. Натомість ЄС до недавнього часу не мав єдиного незалежного та ефективного регулятивного органу, який би відіграв роль громадського наглядача (Європейське агентство з безпеки харчових продуктів – нова установа, який потрібен час, щоб запрацювати ефективно) [4, с. 33-38].

Чинovníки з Комісії довгий час стверджували про ефективність системи взаємного визнання та консультацій між державами-членами (через численні наукові дорадчі комітети), на практиці ж, вплив Комісії на регулятивні органи держав-членів обмежений. Скандал через коров'ячий сказ, який вибухнув у середині 1990-х рр., коли британські науковці виявили зв'язок між споживанням яловичини та хворобою Кройтцфельда-Якоба, що руйнує мозок людини, продемонстрував слабкість інституцій ЄС та нездатність його регулятивної системи.

Не маючи неупередженого органу в цій галузі, який викликав би довіру, чинovníки ЄС і держав-членів інстинктивно поступаються перед будь-яким виявом громадського занепокоєння щодо нових процесів або речовин. В той час, як американське сільське господарство видозмінюється за допомогою технологій генної інженерії, суперечливе ставлення до неї ЄС неминуче призведе до значних розривів у торговельних потоках [5, с. 20].

Суперечка між ЄС та США у 1990-х рр. щодо гормонів у яловичині спричинила появу нових проблем. Конфлікт виник через гучний скандал в Італії, в якій виявили, що фермери у великій кількості додають у харчі для худоби певні гормони, відомі як небезпечні й заборонені як в ЄС, так і в США. Прагнучі адекватно зреагувати на обурення громадськості у цьому випадку кричущої нездатності впровадити чинне законодавство, політики ЄС вирішили заборонити застосування всіх гормонів у виробництві яловичини (крім

«терапевтичних» потреб), разом з тими, які, згідно з науковими дослідженнями, були визнані безпечними. Аргументи щодо наукових свідчень відкидалися з посиланням на «вподобання споживачів» та неможливість довести повну безпечність застосування будь-якого гормону. Після цього механізм розв'язання суперечок у рамках ГАТТ виявився неспроможним залагодити сварку, а Вашингтон помстився Брюсселю за втрати на експорті яловичини. Коли після 1995 р. набули чинності більш суворі правила СОТ, США негайно знову поскаржилися на ЄС [6, с. 336-342].

Комісія експертів СОТ визнала заборону щодо гормонів науково не обґрунтованою та несумісною з обов'язками членів СОТ. У відповідь на це ЄС оголосив, що збере наукові докази на виправдання заборони, яка на той час діяла вже протягом десяти років.

Коли розпочався черговий конфлікт довкола застосування гормону «ВБТ», Комісія запропонувала додавати до всіх наукових висновків про нові речовини політичне застереження. Ця нова перепона вимагала, щоб після випробувань на безпечність, якість та ефективність, нові речовини оцінили ще й з соціально-економічного погляду.

У випадку гормону «ВБТ» таким соціально-економічним аргументом було твердження, що його використання надаватиме несправедливі переваги великим фермерським господарствам і ще більше поглибить проблему надвиробництва в молочній промисловості. Політики й бізнесмени в США, зокрема, й розробник «ВБТ», оголосили цю ідею викривленням ролі регулятивних органів та формою прихованого протекціонізму [7, с. 267].

Хоча за результатами Уругвайського раунду нову перешкоду не внесли до положення щодо сільського господарства та ветеринарії, і розширили перелік доказів, потрібних для заборони продуктів на підставі небезпеки для здоров'я, регуляторні питання в сільськогосподарському виробництві створювали дедалі більшу напругу між США та ЄС. Зокрема, піддавшись потужному тискувати дати дієву відповідь на кризу коров'ячого сажу, ЄС ухвалив у липні 1997 р. широкомасштабну заборону на всі продукти, що містять похідні з яловичини з будь-якого джерела. Тільки пізніше стало очевидним, що ця заборона коштуватиме 20 мільйонів доларів у трансатлантичному товарообігові, значною мірою зачіпаючи фармацевтичні продукти. Коротке відстрочення в запровадженні заборони дозволило США та ЄС розпочати розширену дискусію щодо того, хто матиме право кваліфікувати продукти, як «чисті» (від загрози бичачої енцефалонатії) і чий стандарти використовуватимуть для того, щоб дійти цього висновку [8, с. 175-179].

Стрімке запровадження генетично-модифікованого насіння у вирощуванні зернових у США створило підстави для тривалих суперечок щодо процедури затвердження генетично-модифікованих організмів (ГМО) в Європі та започаткувало дискусію стосовно доречності вимоги попереджати на етикетках харчових продуктів про найменший вміст генетично-модифікованих інгредієнтів. Фундаментальною проблемою є істотна відмінність у ставленні громадськості. Американці прийняли генну інженерію, як найсучасніший метод виведення рослин і довіряють науковим висновкам про безпечність таких продуктів. Проте більшість європейців з підозрою ставляться до цих «неприродних» продуктів і або не вірять науковцям, або стверджують, що ті не можуть знати напевно, чи ГМО абсолютно безпечні в усіх аспектах.

Дратуючи цим США, ЄС відповідав на такі настрої періодичним додаванням ще складніших етапів до вже й так суворой процедури визнання ГМО, визначеної відповідною директивою ЄС 1990 р., яку було оновлено в 2001 р. Справді, починаючи з 1998 р., ЄС наклав мораторій на ухвалення нових ГМО, що різко скоротило експорт зернових і соєвих бобів до держав-членів.

У травні 2003 р. США ініціювали розгляд в СОТ заборони ЄС, хоча упередженість споживачів проти ГМО, ймовірно, наробила більше шкоди ринковій частці США, ніж свідоме зволікання з боку ЄС. Тим часом нові генетично-модифіковані різновиди зерна культивуються в Сполучених Штатах, які не вимагають, щоб модифіковані соєві боби, наприклад, відділялися від інших різновидів. Процедура визнання ГМО в ЄС разом з шаленим опором з боку споживачів ускладнювала вплив біотехнологій на трансатлантичну торгівлю [9, с. 88-93].

Отже, за своєю значимістю для світової політики і економіки, за своїми масштабами і обсягом відносини між США та ЄС, безперечно, утримують перше місце у світі. ЄС незмінно фігурує у всіх аналітичних схемах, спрямованих на виявлення тенденцій розвитку світових міжлідерських відносин. Якщо не зважати на деякі перебільшення, оцінки потенціалу ЄС як глобального гравця загалом високі і правильні. Його насправді необхідно розглядати в контексті проблем глобального лідерства навіть сьогодні, коли «інтегрована суб'єктність» Європейського Союзу як міжнародно-політичного гравця сформувалась не повною мірою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Moravcsik A. Trends in Global Governance: Do They Threaten American Sovereignty Conservative Idealism and International Institutions / A. Moravcsik // Chicago Journal of International Law. – 2000. – Vol. 1. – №. 2. – P. 291-314.
2. Коварский Н. Особенности подходов ЕС и США к обеспечению безопасности / Н. Коварский // Обозреватель-Observer. – 2007. – № 4. – С. 74-78.
3. Золов А.В. США: борьба за мировое лидерство (К истории американской внешней политики. XX век): в 2 ч. / А.В. Золов. – Калининград: Смартбукс, 2000. – Ч. 1. – 129 с.
4. Вакулич В.М. Відносини США-ЄС і перспективи поширення інтеграційного процесу в Європі / В.М. Вакулич. – Кіровоград: Бліц-Інформ, 2000. – 52 с.
5. Шаклеина Т.А. Современные американские концепции мирового лидерства / Т.А. Шаклеина. – М.: Институт США и Канады РАН. – 1999. – 54 с.
6. Вард Гр. История США / Грег Вард. – М.: Астрель, 2009. – 256 с.
7. Хаттон У. Мир, в котором мы живем: Анализ взаимоотношений между США и Европейским союзом / У. Хаттон; пер. с англ. – М.: Ладомир, 2004. – 502 с.
8. Десмонд Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Д. Десмонд [Пер. з англійської]. – К.: «К.І.С.», 2006. – 696 с.
9. Гавриков Д. Европейский союз как территория противоречий / Д. Гавриков // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 12. – С. 88-96.